

Stiftshospitalerne og Sindssygeplejen; — Klostre,
Hospitaler og andre Stiftelser oprettede af Private
i Danmark.

Af

Kammerraad C. Christensen.

I.

Stiftshospitalerne og Sindssygeplejen.

Den Forpligtelse, Klostrene i den katholske Tid havde til at drage Omsorg for Syge og Fattige, gik ved Reformationen, da Klostergodset inddroges under Kronen, over paa Staten; og Forpligtelsen fyldestgjordes derved, at en stor Del af det gejstlige Gods anvendtes til Oprettelsen af de saakaldte Stiftshospitaler, Hovedhospitaler, almindelige Hospitaler eller, som man ogsaa har kaldt dem, borgerlige Klostre. Disse Donationer vare hyppigt fælles for Fattigvæsenet og Skolevæsenet og Formuefællesskabet bestaar tildels endnu paa flere Steder.

I Tidernes Løb er en betydelig Del af Stiftshospitalernes Formue gaaet tabt. Saaledes mistede f. Ex. Helsingørs Hospital ved Roskildefreden Kongetienden af 105 Sogne i Skaane; Viborg Hospital afhændede i Begyndelsen af forrige Aarhundrede Testrupgaard og Gods, og Aarhus Hospital det meste og bedste af sit Bøndergods, 320 Tdr. Hartkorn, i Slutningen af samme Aarhundrede for ube-

Stiftshospitalerne og Sindssygeplejen; — Klostre,
Hospitaler og andre Stiftelser oprettede af Private
i Danmark.

Af

Kammerraad C. Christensen.

I.

Stiftshospitalerne og Sindssygeplejen.

Den Forpligtelse, Klostrene i den katholske Tid havde til at drage Omsorg for Syge og Fattige, gik ved Reformationen, da Klostergodset inddroges under Kronen, over paa Staten; og Forpligtelsen fyldestgjordes derved, at en stor Del af det gejstlige Gods anvendtes til Oprettelsen af de saakaldte Stiftshospitaler, Hovedhospitaler, almindelige Hospitaler eller, som man ogsaa har kaldt dem, borgerlige Klostre. Disse Donationer vare hyppigt fælles for Fattigvæsenet og Skolevæsenet og Formuefællesskabet bestaar tildels endnu paa flere Steder.

I Tidernes Løb er en betydelig Del af Stiftshospitalernes Formue gaaet tabt. Saaledes mistede f. Ex. Helsingørs Hospital ved Roskildefreden Kongetienden af 105 Sogne i Skaane; Viborg Hospital afhændede i Begyndelsen af forrige Aarhundrede Testrupgaard og Gods, og Aarhus Hospital det meste og bedste af sit Bøndergods, 320 Tdr. Hartkorn, i Slutningen af samme Aarhundrede for ube-

tydelige Kjøbesummer. Ligesaa ufordelagtig afhændede Odense Graabrødrekloster sit Bøndergods 4—500 Tdr. Hartkorn. Langt tidligere havde Aarhus Hospital, uden at man nu ved hvorledes, mistet store Indkomster, som, efter Fundatsen af 26. Febr. 1651 og Kongebreve af 4. April 1661 og 22. Juli 1765, vare det tillagte af Kalø Len og Skanderborg Amts Skove: 274 Tdr. Sæd, 1 Td. Smør, 100 Lam, 10 Svin, 100 Læs Brænde, 100 Svins Olden, osv. Andre Steder har man afløst Naturalpræstationer for meget ubetydelige Vederlag, f. Ex. Slagelse Kloster i 1751 500 Læs Brænde for 83 Rdl. 2 $\frac{1}{2}$. Nykjøbing Hospital ligeledes i 1767 150 Læs Tørv for 50 Rdl., Aarhus Hospital en Ydelse af 232 Tdr. Havre for 4 $\frac{1}{2}$ pr. Td. osv.

Trods disse uheldige Omsætninger, er det endnu en betydelig Formue, som Stiftshospitalerne raade over: mindst 12 Millioner Kroner foruden Stiftelsesbygningerne, hvis Brandforsikringsværdi nu er omtrent et Par Millioner Kr. Denne Formue er og har naturligvis altid været Statsejendom ligesaa fuldt som f. Ex. det lærde Skolevæsens og Universitetets Midler, der have samme Oprindelse; men der er det mærkelige, at medens disse efter 1849 ere inddragne under den lovgivende Magts Myndighed, er dette ikke Tilfældet med Stiftshospitalernes Midler. Administrationen, nu Justitsministeriet, disponerer over dem, uden nogensomhelst Kontrol, ganske som før 1849: ja der offentliggjøres end ikke noget Regnskab. De enkelte Hospitaler indsende ganske vist Regnskaber til Justitsministeriets Revision; men længer komme de ikke*). De lokale Bestyrelser bestaa udeluk-

*) Vi kunne nemlig ikke anse de •Meddelelser• om Stiftelsernes •Status og Virksomhed•, som Justitsministeriet i de senere Aar

kende af Embedsmænd: Stiftsøvrighed, Magistratspersoner og Præster, uagtet de efter den nugældende Lovgivning ellers Intet have med slige Sager at gjøre. Om Besættelsen af Pladserne i Hospitalerne eller deres øvrige Dispositioner komme, med enkelte Undtagelser, Intet til almindelig Kundskab, og den hele Bestyrelse har endnu væsentlig det samme Præg, som i Frederik den Sjettes Dage. Dette har i mere end en Henseende haft uheldige Følger.

I de oprindelige af Kristian den Tredje og Frederik den Anden givne Fundatser for Stiftshospitalerne hedder det altid: at de ere oprettede for «fattige, syge og saare Mennesker, som ikke kunne gaa og bede om Guds Almisse til Hjælp og Trøst» (Fundats for Randers Hospital

har ladet offentliggjøre i Ministerialtidenden — sidst i Nr. 21/1881 for Aaret 1878—79, for nogle af Stiftelserne for 1878 — som Regnskaber; dertil ere de altfor ufuldstændige. Vi formene endog, at de hverken give fyldestgjørende Oplysning om Stiftelsernes «Status» eller om deres «Virksomhed». Det kan ikke ses, om de betydelige Kassebeholdninger, enkelte Stiftelser have, ere medregnede under den angivne Kapitalformue, ejheller om adskillige andres store Underbalancer ere dækkede af Kapitalformuen eller ved Laan. Stiftelserne synes ikke at have samme Regnskabsaar, ejheller at aflægge Regnskab i en og samme Form. Ellers er det uforstaaeligt, at f. Ex. Randers Hospital kan føre til Udgift 40,000 Kr., som afgivet til Aarhus Hospital, uden at dette samtidig fører Beløbet til Indtægt. De i Lønningsrubriken opførte Summer udgjøre formentlig kun de kontante Pengeudgifter, næppe engang alle disse, men i alt Fald ikke Emolumenterne, saasom: Friboliger, Embedsjord, Brændselsdeputater, osv., der dog paa sine Steder ere meget mere værd end Pengelønnen. Vi kunne eksempelvis nævne det lille Hillerød Hospital, hvis Lønningsudgifter kun opgives at være 416 Kr. aarlig, medens de i Virkeligheden, efter Fundatsen af 1870, udgjøre: Forstanderens Løn 144 Kr., Brændselsdeputat af Værdi 200 Kr. og Fribolig med Hæve af Værdi mindst 7—800 Kr., Lægen 168 Kr. og Brændsel af Værdi 160 Kr., Præsten 144 Kr., to Gangkoner mindst 300 Kr., o. s. fr., altsaa over fire Gange saameget, som angivet. Om «Virksomheden»: hvad der ydes i Understøttelser, give «Meddelelserne»

1558) eller «fattige, syge og saare Mennesker, som for deres Sygdoms og Skrøbeligheds Skyld ikke kunne gaa og bede om deres Brød» (Fundats for Horsens 1560) eller for «menige, fattige og saare Mennesker» (Fundats for Aarhus 1552) o. m. fl. — altsaa ganske i Almindelighed for «fattige, syge og saare Mennesker», uden Hensyn til Stand, Stilling eller Opholdssted, men selvfølgelig fornemmelig for Almuen*). Der var jo ejheller paa den Tid noget organiseret Fattigvæsen at ty til. Man kan gjøre sig et Begreb om Tilstanden af nogle Ytringer af Frederik den Første i et Brev af 1528, hvori han over-

slet ingen Oplysning; de nævne blot Antallet af de i Aarets Løb Understøttede.

Den højtærede Justitsminister, der jo synes i og for sig ikke at have Noget imod, at Stiftelsernes Forhold komme for Dagen, kunde vistnok gjøre sig meget fortjent af disse ved at foranledige «Meddelelserne» afløste af nogenlunde fuldstændige Regnskabsuddrag og Statusopgjørelser, affattede f. Ex. efter det Skema, der er givet alle Sparekasser til Udfyldning, og med samme Tidsfrister. Man slap da for at vente i tre Aar, som nu, da Meddelelserne om Lidt af hvad der passerede i 1878 først kommer frem i 1881, og vilde blive i Stand til at følge «Virksomheden» i Sporet. Saavidt det lader sig gjøre ved Hjælp af de forhaandenværende Oplysninger: «Meddelelserne», Statshaandbogen for 1881 og Oppermanns Efterretninger om de borgerlige Klostre, have vi forsøgt i Bilagene Ltr. A.—C. at give en omtrentlig Opgjørelse af Stiftelsernes Formue, Kornindtægterne beregnede efter sidste Aars Priser: for Rug 16 Kr., Byg 12 Kr., Havre 8 Kr., og en Oversigt over de ydede Understøttelsers Omfang, forsaavidt de ydes in natura vurderede efter almindelig Pris. Ganske fuldstændig eller nøjagtig kan den selvfølgelig ikke være, men det behøves ejheller til det Brug, her skal gjøres af den.

*) Jfr. Frederik den Andens Forordning af 27. Decbr. 1588 om Betlere og Stoddere, der udtrykkelig henviser dem, «som enten ere blinde eller med anden Skrøbelighed beladne» til de «almindelige Hospitaler».

lod Borgerne i Viborg et Hus til Hospital, siden af Kristian d. Tredje ombyttet med Graabrødrekloster. Det hedder nemlig, at Hospitalet skulde oprettes: «efterdi de ere midt udi Landet liggende og have i deres By liggende mange arme, syge Mennesker med adskillige Sygdomme, som der daglig til søge og formeres, og ligge der paa Gaden om Nætter og Dage, iblandt Svin og andre uskjellige Kreaturer».

Stiftshospitalerne ere saaledes oprindelig oprettede for Almuen og benyttedes ogsaa til dens Tarv igjennem det sextende og den første Halvdel af det syttende Aarhundrede; men fra den Tid begyndte man at trænge den ud. Kristian den Sjettes nye Fundats af 19. Febr. 1740 for Duebrødre Kloster, bestemmer saaledes, at «ret gemene Folk, som Tjenestefolk, Bønder (!) og de som med ordinaire grovt Arbejde og Tjeneste har haft deres Føde», ikke maa optages i Klostret, men skulle henvises til «andre Byernes og Sogdenes Almisser og Fattiges Anstalter». Klostret skulde udelukkende være for de, «der tilforn har været i Betjening, især ved Klostret, Skolen og i Roskilde By eller andensteds, eller af skikkelig Borgerstand, Handværker og anden lovlig Næring og ej ere vante til grovt Arbejde».

Denne Regel blev bestandig senere fastholdt ved Fundatsers Fornyelse, om end stundom med en enkelt Lempelse, som f. Ex. i Fundatsen for Helsingørs Hospital af 1752, der tillod ogsaa at optage «gemene Folk» naar «der ere besynderlige ynkværdige Omstændigheder med stor Vanførhed og ulægelige, dog ikke smitsomme Syger», «dog med god Forsigtighed, at ikke Hospitalerne skulle komme i Foragt og skikkelige Folk af bedre Stand undse sig for at indlægges i Hospitaler for de mange grove Folk, som derudi i Flæng ere indlagte». I Fundatserne

fra dette Aarhundrede, f. Ex. Nykjøbing Hospitals af 1834, gaar man videre ad samme Vej ved udtrykkelig at paa-
byde, at der skal «tages særdeles Hensyn til den Stilling, hvori Personerne forhen have levet, saaledes, at værdige Trængende, der ifølge samme især ville være lidende, hvis de ingen anden Hjælp kunne faa, end den det almindelige Fattigvæsen kan yde, bør have fortrinlig Adgang».

Disse Bestræbelser for at holde den ringere Almue ude lykkedes dog næppe ganske. Lige indtil den nyeste Tid var det, der bødes Lemmerne, ikke væsentlig forskjelligt fra den almindelige Fattigforsørgelse: Bestyrelsen slugte en altfor stor Del af Indtægterne; og Hospitalerne eller Klostrene vare lidet tiltalende Opholdssteder. I Reglen vare Lemmerne sammenpakkede flere i et Værelse, paa enkelte, som f. Ex. Viborg, opholdt alle Lemmerne sig i én Stue, hvor hvert Lem havde sin Alkove, og hvor tillige Alter og Prædikestol var anbragt, for at Lemmerne kunde ligge i deres Senge og høre Prædiken. Saaledes var det endnu i 1840, da Kristian den Ottende besøgte Viborg Hospital og tog Initiativet til en Reform. En anden Indretning, der var forbunden med Stiftshospitalerne lige fra Begyndelsen af det forrige Aarhundrede til vore Dage, nemlig «Daarekisterne», bidrog just heller ikke til at gjøre Opholdet hyggeligt. Men det kan ikke nægtes, at det under den fuldstændige Mangel paa Asyler for Sindssyge, der den Gang herskede her i Landet, som i hele den øvrige Verden, var en stor Velgjerning imod den fattige Almue, at Regeringen ved en Mængde Reskripter *) paa-

*) Af den lange Række nævne vi blot: $29/7$ 1709, $13/11$ 1716, $25/10$ 1737, $3/1$ 1738, $22/6$ 1742, $14/9$ 1742, $31/12$ 1790, $11/11$ 1791, $25/8$ 1798, $22/12$ 1798, $22/1$ 1817, $30/7$ 1817, $8/11$ 1826, $6/7$ 1828, $8/7$ 1828, $20/10$, 1830 og $23/8$ 1831.

lagde Stiftshospitalerne, i god Overensstemmelse med deres oprindelige Opgave at drage Omsorg for «fattige Folk, som af Vanvittighed og Sindets Forstyrrelse blive hjemløse». Der var saaledes i over 150 Aar særlige Daareanstalter, i alt Fald ved alle de større Stiftshospitaler; men heri er senere gjort en stor og saare uheldig Forandring: der er nu kun en tilbage, nemlig i Odense, hvor Antallet af Sindssyge ved Udgangen af 1861 var 63, og som endnu er i Virksomhed*).

Da den store Reform af Sindssygeplejen her i Riget indviedes ved Loven af 20. August 1853, synes man at have været i den mærkelige Vildfarelse, at de to nye Kuranstalter i Aarhus og Vordingborg vilde gjøre alle de ældre Asylter for Sindssyge overflødige, og Justitsministeriet udvirkede derfor, at det ved Kongl. Resolutioner i Løbet af faa Aar blev tilladt Stiftshospitalerne at nedlægge deres Sindssygeafdelinger**); men det viste sig jo snart, hvor fuldstændig man havde forregnet sig. Inden kort Tid vare de nye Anstalter overfyldte, og dertil bidrog naturligvis væsentlig, at de maatte modtage saagodtsom alle Stiftshospitalernes uhelbredelige Sindssyge. Trods de gjentagne meget betydelige Udvidelser af Anstalterne i Aarhus og Vordingborg og Indretningen af en ny for Uhelbredelige i Viborg, der tilsammen have kostet enorme Summer, har man endnu***) ikkun Plads for en Fjerdedel af samtlige Landets Sindssyge, og nye store Udvidelser og tilsvarende Udgifter stilles fremdeles i Udsigt. Det var følgelig et overordentlig stort Misgreb at nedlægge

*) Jfr. Bilag Ltr. B.

***) Jfr. med alt det Foranførte: Oppermanns Efterretninger om de borgerlige Klostre.

****) Jfr. Dr. Helweg: Om Sindssygeforplejningen og Dr. Steenberg: Om Danmarks Sindssygevesen.

Stiftshospitalernes Sindssygeafdelinger, da man ikke havde noget Bedre at sætte istedet; og da Antallet af Sindssyge jo desværre stadig er i Tiltagen, ere baade Private og mange Kommuner satte i den største Forlegenhed ved denne forhastede Nedlæggelse; de have maattet gjøre store Ofre for at faa Plads til deres Sindssyge, ja paa sine Steder endog maattet gribe til selv at indrette ny Asyler for Uhelbredelige.

Men ikke nok hermed: idet man uden mindste Vederlag har befriet Stiftshospitalerne for den dem med fuld Føje paahvilende Byrde: at skulle drage Omsorg for de Sindssyge, har man tillige overført denne paa Andre, væsentlig paa Hartkornsbrugerne*), har forvandlet en Statsbyrde — thi Stiftshospitalernes Midler ere Statsejendom — til en kommunal Byrde. Det havde

*) Den citerede Lov bestemte nemlig, at $\frac{1}{8}$ af Udgifterne skulde bæres af Kjøbstæderne, $\frac{7}{8}$ af Amtskommunerne. Men dette medførte atter, at Byrden for disse $\frac{7}{8}$ Vedkommende saagodtsom udelukkende blev lagt paa et enkelt Næringsbrugs Skuldre; thi Amtskommunernes Udgifter udredes paa en Ubetydelighed nær af Landbruget o: efter Hartkornet: denne ved Fordelingen af ny Skattebyrder aldeles uefterrettelige Maalestok. Og for at gjøre Fordelingen imellem Amterne saa urimelig som muligt, blev det ovenikjøbet vedtaget, at ogsaa den skulde ske efter Hartkorn, medens dog Fordelingen af Kjøbstædernes Anpart blev foretaget efter Folketal og Ligningen af den enkelte Kjøbstads Bidrag efter Formue og Vilkaar. Der kan maaske være nogen Sandsynlighed for, at de Sindssyges Antal staar i et vist Forhold til Folkemængden, men at det skulde staa i nogetsomhelst Forhold til Hartkornet, er aldeles uantageligt. Havde man lagt Folkemængden til Grund for Fordelingen, vilde Kjøbstæderne have kommet til at udrede $\frac{1}{5}$ istedetfor $\frac{1}{8}$.

Hospitalet i Odense erholder ifølge Reskr. $\frac{8}{11}$, 1826 et aarligt Bidrag af 600 Rdl. til Daareanstalten, hvoraf Fyens Kjøbstæder udrede $\frac{1}{3}$, Amtsfonden $\frac{2}{3}$: — hvilket vistnok staar i et langt rimeligere Forhold til Antallet af de Sindssyge, der indsættes forholdsvis for By og Land, end enten Hartkorn eller Folketal.

været naturligere og ganske i Overensstemmelse med det Formaal, til hvis Opnaaelse Midlerne oprindelig ere henlagte, om man af dem havde afholdt samtlige Udgifter til de nye Sindssygehospitaller. Stiftshospitalerne vare rige nok til at kunne betale dem alle, uden Men for deres andre Forpligtelser. Og man kan kun beklage, at de ikke have faaet Lov dertil, naar man ser, hvorledes de overfløedige Midler, som yderligere ere forøgede dels ved Nedlæggelsen af Sindssygeafdelingerne dels ved de stigende Kornpriser, ere anvendte.

Ved Udgangen af 1861 udgjorde Stiftshospitalernes aarlige Indtægter omtrent 360,000 Kroner, hvoraf kun 132,000 Kroner kom Trængende — 731 i, 353 udenfor Hospitalerne — tilgode*), omtr. 41,000 Kr. anvendtes til Bestyrelsesomkostninger. Stiftelsesbygningerne vare i 1861 brandforsikrede for 1,272,000 Kr., og man kan vel antage, at Skatter og Vedligeholdelsesudgifter ikke have oversteget 2 pCt. af denne Sum, altsaa omtr. 25,000 Kr. Samtlige Udgifter synes saaledes neppe den Gang at have udgjort 200,000 Kr. og der burde saaledes have været et aarligt Overskud af omtr. 160,000 Kr.

I 1880 antages Stiftelsernes Formue at være voxet til omtr. 12 Mill. foruden Stiftelsesbygningerne, hvis Værdi ved Nybygninger og Ombygninger nu er stegen til henimod 2 Mill., og de aarlige Indtægter udgjøre noget over 480,000 Kr. Deraf gives omtr. 227,000 Kr. til Trængende — 955 i, 559 udenfor Hospitalerne. Jfr. Oversigterne Ltr. A. og B. Bestyrelsesomkostningerne angives nu, men vistnok vel lavt, til omtr. 51,000 Kr. aarlig**). Anslaaes

*) Randers Hospital f. Ex., der havde en Aarsindtægt af omtr. 84,000 Kr., anvendte deraf kun omtr. 25,000 Kr. til Trængende.

**) Justitsministeriet har alt for mange Aar siden været opmærksom paa og har ogsaa stundom søgt at raade Bod paa det Misforhold

Skatter og Vedligeholdelsesudgifter til 2 pCt. af Bygningernes Assurancesum, henved 2 Mill. Kr., højst 40,000 Kr., skulde altsaa den samlede Udgift nu være 318,000 Kr. og Overskudet noget over 160,000 Kr. aarlig. Men om der er et saadant, skal neppe Nogen kunne sige efter de foreliggende Oplysninger, jfr. Bilag Ltr. B.

De store, kostbare Byggeforetagender, der have medtaget henved en Mill. Kr. eller maaske mere, Opførelsen af pragtfulde, «monumentale» Bygninger, der hyppigt staa i et skjærende Misforhold til Beboernes Livskaar, skyldes væsentlig en Udvidelse af Stiftelsernes Virksomhed, som er sat istedet for Omsorgen for de Sindssyge, men formentlig ligger ganske udenfor Stiftelsernes oprindelige Formaal. Og Forøgelsen af Understøttelserne med henimod 100,000 Kr. aarlig er ogsaa for en væsentlig Del en Følge af denne Udvidelse. Der er nemlig oprettet henimod et Par hundrede ny Pladser med rummelige, særlige Boliger og større Emolumenter, som gives til «Konventualinder», «Pensionærer», «Damer», eller andre mer og mindre distingverede Personer, og man er saaledes paa god Vej til atter at gjøre Stiftelserne til virkelige Klostre i middelalderlig Betydning.

Det kan være meget priseligt, at hjælpe Enker og ugifte Piger af «den dannede Middelstand». Der findes utvivlsomt Mange, som trænge haardt dertil; men Regeringen har formentlig, som vi andetsteds skulle vise, andre og bedre Midler til sin Raadighed, naar det gjælder at løse denne Opgave, end at tage Stiftshospitalernes til ganske andre Formaal bestemte Indtægter; og den Maade,

mellem Arbejdet og Lønnen, der fandtes paa de fleste Steder; men det er naturligvis en meget kilden og vanskelig Sag.

hvorpaa man her har søgt at gjøre det, er saa uheldig som vel muligt.

Kaserneringsystemet, saaledes som det er gennemført paa de fleste Stiftshospitaler, er for det Første saa kostbart, at det Gode, Friholigen er for de Paagjældende, betales med mere end det Dobbelte af hvad den er værd.

Antage vi, at Stiftelsesbygningerne have en Værdi af 2 Mill. Kr., udgjør Renten 80,000 Kr., Vedligeholdelsen og Skatterne sandsynligvis 40,000 Kr. og den Del af Bestyrelsesomkostningerne, som kunde spares, naar Understøttelserne kun gaves i Penge, rimeligvis mindst 30,000 Kr., tilsammen 150,000 Kr. Huslejen for de 855 Personer, som have Friholig, er altsaa 175 Kr. pro persona. Men tager man Hensyn til, at det kun er omtr. et Par hundrede Damer, der have særlige Lejligheder, de bedste paa 2 Værelser, Kjøkken og Pigekammer, medens alle de Andre maa bo sammenpakkede, flere eller færre i et Værelse, maa de Førstnævntes Husleje jo beregnes meget højere og de Sidstnævntes forholdsvis ligesaameget lavere. Vilde man tilbyde de Paagjældende blot Halvdelen af hvad Friholigen koster Stiftelserne i Erstatning for denne, saa kunde man vistnok snart faa dem tømte; thi i Reglen vilde Alle foretrække ethvert andet Opholdssted, naar de havde frit Valg. Kloster- eller Hospitalsreglementerne gjøre og maa selvfølgelig gjøre mange Indskrænkninger i Beboernes personlige Frihed, gjøre Vold paa deres Tilbøjeligheder og hyppigt paatvinge dem Selskab, eller i alt Fald Omgivelser, med hvilke de ikke sympathisere. Med forholdsvis faa Undtagelser, er den hele Befolkning i Klostrene og Hospitalerne udelukkende Kvinder; men det er jo en Kjendsgjerning, at Intet tjener mindre til at udvikle disses Elskværdighed, end at sammenpakke dem

i Dusin- eller Snesevis under ét Tag. Og hvor ofte hænder det ikke, at de, tvungne af Nøden til at benytte Kloster- eller Hospitalspladsen, have maattet bryde dyrebare Baand, forlade en gammel Moder eller kjære Frænder, i hvis Hus de kunde have en nyttig Virksomhed, i Modsætning til det ørkesløse og formaalsløse Klosterliv, med dettes Sladder og Kiv. Dertil kommer endnu, at Hævingen eller Understøttelsen saa godt som overalt er utilstrækkelig til de Paagjældendes Underhold og at Adgangen til at erhverve Noget vanskeliggjøres eller umuliggjøres ved Sammenhobningen paa et Sted. Havde de frit Valg af Opholdssted, vilde de være langt heldigere stillede ogsaa i den Henseende.

Der mangler heller ikke Exempler paa, at Lemmer have ønsket at renoncere paa Friboligen uden Vederlag, men at man har tvunget dem til at blive, under Fortabelse af hele Understøttelsen, jfr. Justitsministeriets Skr. af 29. Juli 1852 og 10. Novbr. 1856 o. fl. Med Hensyn til de enkelte Stiftelsers Virksomhed kunne vi henvise til Oversigterne Ltr. A.—C. Man vil se, at jo stærkere Kasereringssystemet er udviklet, jo mindre udretter man; og hele Billedet viser, hvor langt, langt bort man er kommet fra Stiftelsernes oprindelige Formaal. Havde man Lister over disses nuværende Befolkning, vilde det ogsaa vise sig, at Stiftelsernes oprindelige Betydning, som fælles for hele Landet, er saagodtsom udvasket, at særlig Landbefolkningen i en paafaldende Grad er trængt ud og at nu, efterat Sindssygeanstalterne ere nedlagte, de Byer, hvori Hospitalerne tilfældigvis ligge, drage en aldeles overvejende Fordel af dem.

Paa Oversigten have vi medtaget det lille Hillerød Hospital, uagtet det vel kan være tvivlsomt om det strængt

taget hører med til Stiftshospitalerne. Justitsministeriet har gjort gjældende, at Kong Frederik den Fjerde, der funderede Hospitalet 1726, gjorde dette, ikke i Egenskab af Konge, men i Egenskab af Godsejer, og at Stiftelsen derfor skal anses som en privat, ikke som en offentlig Stiftelse. Dette turde dog maaske ikke være hævet over al Tvivl; thi Kongens Godsejerskab grundede sig jo udelukkende paa, at han var Konge, og det paagjældende Gods var ikke noget privat Gods, men et Krongods baade i, før og efter hans Besiddelsestid. I og for sig har Stiftelsen nu ikke stor Betydning, men den i 1870 foretagne Fundatsforandring og de i den Anledning førte Forhandlinger, kaste et ejendommeligt Lys paa det daværende Justitsministeriums Opfattelse af Regeringens Myndighed ligeoverfor slige offentlige eller private Stiftelser. Man vil finde en Fremstilling af Samme i en Revisions-Udvalgs-Betænkning fra Frederiksborgs Amtsråd (Frederiksborg Amtstid. 11. Maj 1881). Det fremgaar tillige af denne, med hvilken Skinsyge der nu vaages over, at Kommunerne ikke skulle faa nogen Nytte af, eller nogen Indflydelse paa disse Stiftelser, selv om det vilde medføre de største Fordele for Stiftelserne og deres Formaal. Man er kommet langt bort fra de Grundsætninger, Kanceliet i Skr. af 26. Octbr. 1847 vedkjendte sig for Fattiglegaternes Vedkommende*).

Alt for mange Aar siden («Fædrel.» Nr. 1864) er Opmærksomheden forgjæves henledet paa det Ønskelige i, at Stiftshospitalernes Forhold i det Hele taget blev underkastet en grundig Undersøgelse. Naar vi nu gjentage Forsøget i Haab om et bedre Resultat, er det især

*) Jfr. Oppermann: Den danske Rets Bestem. om Stiftelser, S. 104.

fordi vi tør antage, at Spørgsmaalet om nye Sindssygeanstalter vil komme til Afgjørelse i en ikke fjern Fremtid.

Der vil jo da atter blive gjort Krav paa store Summer, og maaske det da kan findes rimeligt at tage under Overvejelse, om de fremdeles skulle tilvejebringes ved at lægge ny Byrder paa Skatteyderne, eller om det ikke var naturligere at lade Stiftshospitalerne bære dem og saaledes opfylde deres Pligt. Skal der skaffes ny Asyler for uhelbredelige Sindssyge, kunde det maaske ogsaa fortjene at tages under Overvejelse, om man ikke baade lettest og hurtigst kunde skaffe dem tilveje ved at tage dertil de ny, prægtige Klostre, efter at man havde affundet sig med deres nuværende Beboere, ved at give dem Frihed til at bo hvor de ville og en rundelig Erstatning for deres Friboliger. Det vilde formentlig være i alle Parters Interesse: store Kapitaler vilde spares til Jordkjøb og Byggeforetagender og betydelige aarlige Udgifter til Lægetilsyn og Administration, der jo alt haves. Skulde det behøves, kunde man uden Tvivl gjøre ganske det samme med de egentlige Lemmestiftelser og saa tillige spare de, paa mange Steder betydelige Udgifter til gejstlige Tilsyn. Paa den Maade kunde man i forholdsvis kort Tid befri Helbredelsesanstalterne i Vordingborg og Aarhus for adskillige hundrede Uhelbredelige.

Vel tilfredsstillende maaske ikke alle Hospitalerne de videst gaaende Fordringer*), men adskillige ville uden

*) At der vil blive forlangt Meget, synes at fremgaa af de foran citerede to Afhandlinger; men det tør dog vel haabes, at de i og for sig prisværdige Bestræbelser for at fuldkommengjøre Sindssygeplejen ville blive holdte indenfor rimelige Grænser. Kan man end med Føje kræve de bedst mulige Kuranstalter for Helbredelige, saa gjælder dette næppe ubetinget naar Talen er om Asyler for Uhelbredelige. En stor Del af disse ere under

Tvivl findes fortrinlige, f. Ex. den ny, pragtfulde Bygning til 50 Personer, som Duebrødre Kloster med en Bekostning af henved 50,000 Kr. lod opføre 1878, som endnu staar ubeboet, og som altsaa strax kunde tages i Brug, de prægtige Hospitaler i Nykjøbing, Slagelse, Hillerød o. fl. Vil man sysselsætte de Syge ved Jordbrug, turde dertil flere Steder være Lejlighed, f. Ex. i Slagelse, hvor Hospitalet ejer 45 Tdr. Land, der kun give 52 Tdr. Byg i Afgift. I ethvert Tilfælde vilde det vel blive anset for en stor Fordel og kunne bøde paa adskillige Mangler, at man ved at faa mange særlige Hospitaler til Raadighed kunde klassificere de Uhelbredelige og anbringe dem hver især paa de mest passende Steder.

At imidlertid en saadan Reform vil finde den sejgeste Modstand og at den er aldeles uigjennemførlig saalænge Stiftshospitalernes Midler ikke ere optagne paa Finansloven eller saalænge den lovgivende Magt Intet har at sige med Hensyn til disse Midlers Forvaltning og Anvendelse, er en Selvfølge. Men hvem ved, om dette ikke kunde opnaas ved at besvare Kravet paa Midler til de ny Sindssygeanstalter med en Anvisning paa Stiftshospitalerne?

Man turde dog maaske tage i Betænkning at afvise en saadan, da den blot kræver Opfyldelsen af en Forpligtelse, som fra Alders Tid har paahvilet Hospitalerne og som uden gyldig Grund, ja imod al Raison er strøgen.

Fattigforsørgelse, og saalænge Midlerne til at lindre, end sige afhjælpe uforskyldt Nød og Elendighed iblandt de Karske, ere saa utilstrækkelige som hidtil, synes det overdrevent at forlange mere for fattige, • uhelbredelige • Sindssyge, end et taaleligt godt Asyl og en god Behandling. En berømt, nu afdød Politiker skal rigtignok have ment, at der saalidet burde tages økonomiske Hensyn ved Sindssyges Behandling, at de endog hver Dag burde have et Bad i Eau de Cologne, naar de havde godt deraf; men det er næppe Mange, som dele den Mening.

Vil man holde paa, at Statsmidler, som i fordums Tid ere henlagte til Fyldestgjørelse af visse, bestemte Stats- eller Samfundsøjemed, ikke maa gives anden Anvendelse — og vi tro man gjør vel deri — saa gaar det ikke an, at gjøre en Undtagelse med Stiftshospitalerne. Bruger man idag de Midler, der ere givne til Bedste for «fattige, syge og saare Mennesker», til Jomfruklostre, hvad skulde der da være til Hinder for, at man en anden skjøn Dag tager Skolernes eller Universitetets Midler, der ere af ganske samme Natur og Oprindelse, og bruger dem til det samme eller andre uvedkommende Formaal?

Bilag Litra A.
Borgerlige Klostre og Stiftshospitaler.

Stiftelsens Navn.	Formue i Penge, Jorde- gods, Tiender og Korn- afgifter 1880.	Bygningerne brandforsik- rede i 1878 for	Antal af Understøttede i 1880.	Den samlede Underst. 1880.		Udgjør pCt. af Stiftelsens rentebringende Formue.	Deraf:			
				Fri Bolig	Penge og Naturalier		•Konven- tualinder• •Pensio- nærer• og and. Damer.		almindelige Lemmer.	
							Fri Bolig	Penge og Naturalier	Fri Bolig	Penge og Naturalier
	Kr.	Kr.			Kr.		Kr.		Kr.	
Duebrødre Kl. Roskilde . .	658506	64500	49	49	8820	1 ³ / ₁₀	12	2160	37	6660
Helsingør Hos- pital *) . . .	194383	72900	60	60	6600				60	6600
Slagelse Hosp.	2,442600	455840	170	170	37300	1 ³ / ₄	50	11500	120	25000
Nykjøbing H. p. F. b) . . .	1,759709	181600	123	83	24750	1 ² / ₅	40	12000	43	12750
Odense Graa- brødre H. c)	1,165130	261725	120	120	2000	2 ¹ / ₁₀	24	6240	96	16072
Aalborg Hos.	788729	186160	82	80	15070	2			80	15070
Viborg -	174239	57380	32	27	3956	2 ¹ / ₅			27	3956
Aarhus -	605312	81000	48	48	10902	1 ⁴ / ₅	20	4920	28	5982
Randers -	2,909030	200660	550	100	69000	2 ³ / ₁₀		45000	100	24000
Horsens -	386682	68180	48	38	8930	2 ³ / ₁₀	14	3444	24	5486
Ribe -	387491	59040	61	30	6388	1 ³ / ₅	6	1404	24	4984
Kolding -	184400	27780	31	17	2906	1 ³ / ₅			17	2906
Vejle -	308100	38540	29	24	4828	1 ³ / ₄	10	2200	14	2628
Varde -	61560	6630	11	9	1260	2			9	1260
Billerød -	91700	31900	15	15	1950	2	15	1950		
	12,117571	1,793835	1429	870	226972		191	90818	679	133354

- Anm.: a) Foruden Indtægten af Formuen har dette Hospital andre Indtægter til Beløb omtr. 14000 Kr. aarlig, jfr. Bilag Ltr. B.
b) Fordelingen af •Damer• og almindelige Lemmer er kun omtrentlig.
c) De 2000 Kr. antages at udgjøre Stiftelsens Tilskud til Sindssygeafdelingen.

Bilag Litra B.
Borgerlige Klostre og Stifthospitaler.

Stiftelsens Navn.	Samlet Indtægt i 1878/79	Samlet Udgift i 1878/79	Af Udgifterne falde paa				Anm.:
			Lønninger og Pensioner	Ord. Byg- nings-Udg. og Skatter a)	Under- støttelser b)	Uoplyst	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
Duebrodre Kloster i Roskilde . . .	24818	*56475	1736	1300	8820	29	*Heraf til Nybygning 44390 Kr.
Helsingors Hospital	22415	11350	2619	1500	6600	631	
Slagelse -	99001	90845	9224	10000	37300	34321	
Nykjøbing H. p. F.	65358	42146	4750	3700	24750	8946	
Odense Graabr. H.	c) 57455	**53475	9578	5400	24312	2464	**Heraf for Sinds- syge 11721 Kr.
Aalborg Hospital	36120	38411	4195	3800	15070	15346	
Viborg -	6933	5857	658	1200	3956	43	
Aarhus -	21368	14185	3011	1700	5982 og 4920	3492	
Randers -	108160	***130080	9159	4000	69000	7921	***Heraf til Aarhus Hospital 40000 Kr.
Horsens -	15501	12934	1800	1400	8930	804	
Ribe -	12344	11585	1102	1200	6388	2895	
Kolding -	6800	5986	691	600	2906	1789	
Vejle -	11433	11135	1448	800	4828	4059	
Varde -	3341	2708	540	200	1260	708	
Billerød -	4242	3979	416	700	1950	913	
	495289	491151	50927	37500	226972	84361	

a) Denne Udgiftspost anslaaes til omtrent 2 pCt. af Bygningernes Assurance. Beløbene ere afrundede opefter.

b) Beløbene anføres efter Statshaandbogen for 1881; men der er neppe synderlig Forskjel paa disse og de i 1878—79 udredede, med Undtagelse af Aarhus Hospital, der i 1879 har faaet 20 ny Pladser for »Pensionærer», som nyde en Understøttelse af ialt omtr. 4920 Kr.

c) Af dette Beløb er 12363 Kr. for Sindsyge.

Bilag Litra C.
Borgerlige Klostre og Stiftshospitaler.

I.

Duebrødre Kloster i Roskilde.

Direktion: Stiftøvrigheden. Inspektion: Domprovsten, Magistraten og Rektor. Embeds- og Bestillingsmænd: Forstander, Læge, Bønholder, Gangkoner o. fl. Bestyrelsesomkostningerne angives for 1878 til 1736 Kr.*).

Formue.

1. Klosterets og Latinskolens Fælledsfond ejede d. $21\frac{1}{3}$ 1880:	
a. Kapitaler	619300
b. Bankhæftelsesobligation	6397
c. Kongetiende:	
59 $\frac{1}{2}$ Td. Rug à 16 Kr.	952
2390 $\frac{1}{2}$ Td. Byg à 12 Kr.	28686
38 $\frac{1}{2}$ Td. Havre à 8 Kr.	308
Penge	24
d. Jordebogsafgifter:	
3 $\frac{1}{4}$ Td. Rug à 16 Kr.	52
1362 $\frac{1}{2}$ Td. Byg à 12 Kr.	16350
4 Td. Havre à 8 Kr.	32
Penge	108
	46512 \times 25: 1,162800
	1,788497
Deraf er tillagt Latinskolen $\frac{8}{11}$	1,300725
— Klosteret $\frac{3}{11}$	487772
2. Klosterets særlige Fond	162075
3. Jordafgift 15 Td. Byg à 12 Kr.: 180 \times 25	4500
4. Justitsraad Liebes Legat	4159
Anm.: Klosterets Bygninger vare i 1878 brandforsikrede for 64500 Kr., men samme Aar er til en ny Bygning for 50 Personer, som endnu ikke benyttes, anvendt 44590 Kr.	
	658506

*) Bestyrelsesomkostningerne anføres efter Justitsministeriets Meddelelser i Ministerialtidende Nr. 21 for 1881, men de ere neppe fuldstændige, jfr. Anmærkningen foran S. 117.

Faste Ydelser.		Kr.
1. 37 Lemmer erholde i Penge, Brød, Lys osv. ialt omtr. 180 Kr. hver		6660
foruden fri Bolig.		
2. 12 Damer ligeledes hver omtr. 180 Kr.		2160
foruden fri Bolig.		
		<u>8820</u>

II.

Helsingørs Hospital.

Direktion: Stiftsøvrigheden. Inspektion: Borgmesteren, den kgl. Raadmand og to Præster. Embedsmænd: Forstander, Præst, Degn, Læge. Bestyrelsesomkostningerne angives for 1878 til 2619 Kr.

Formue.		Kr.
1. Kapitaler		159555
2. Legater		34828
Desuden haves forskellige Indtægter f. Ex. af Kirketavler, Skippergaver osv. hvis Beløb ikke kjendes, Hospitalets samlede Indtægt var i 1878: 22415 Kr.		
Anm.: Bygningernes Assurance i 1878: 72900 Kr.		
		<u>194383</u>

Faste Ydelser.		Kr.
1. 60 Lemmer erholde i Penge aarlig 78 Kr. og andre Ydelser omtr. 32 Kr. ialt 110 Kr. og fri Rollig		6600
		<u>6600</u>

III.

Slagelse Hospital og Kloster.

Direktion: Stiftsøvrigheden. Inspektion: Borgmesteren og to Præster. Embedsmænd: Forstander, Læge, Præst, Degn og Bønholder, Organist, Graver og Ringer, Bud. Best.-Omk. 1878: 9224 Kr.

Formue.		Kr.
1. Hospitalets og Latinskolens Fællesfond ejede ^{31/3} 1879:		
a. Kapitaler		413983
b. Nationalbankaktier 9000 Kr. à 170		15300
c. 40 Kongetiender:		
7063 Td. Byg à 12 Kr.	84756 × 25:	2,118900
	at overføre . . .	<u>2,548183</u>

	Kr.
Overført . . .	2,548183
d. Jordafgifter:	
7 Td. Rug à 16 Kr.	112
811 Td. Byg à 12	9732
4 Td. Havre à 8 Kr.	32
Penge	116
	<hr/>
	9992 × 25: 249800
	<hr/>
	2,797983
Deraf er Hospitalets Andel $\frac{5}{9}$	1,554435
2. Hospitalets særskilte Fond	762588
3. Jordafgift: 52 Td. Byg à 12 Kr.	624 × 25: 15600
4. Aarlig Refusion af Statskassen:	
490 Td. Byg à 12 Kr.	5880
Penge	166 $\frac{2}{3}$
	<hr/>
	6046 × 25: 151150
Anm.: Bygn.-Assur. 1878:	2,483774
455840 Kr.	÷ Gjæld: 41174
	<hr/>
	2,442600

Faste Ydelser.	Kr
1. 120 Lemmer i Penge, Brød, m. m. omtr. hver 200 Kr. foruden fri Bolig.	24000
2. 50 af disse Lemmer Middagsmad to Gange ugentlig omtr.	1800
3. •Konventualinder•:	
25 à 200 Kr.	5000
25 à 160 -	4000
samt til Brændsel m. m. omtr.	2500
foruden fri Bolig.	
	<hr/>
	37300

IV.

Nykjøbing Hospital paa Falster.

(Graabrødrekloster).

Direktion: Stiftsøvrigheden. Inspektion: Præsten og Borgmesteren.
 Embedsmænd og Betjente: Forstander, Læge, Præst, Degn, Skovfoged, Portner, Gaardskarl, Opvarningskoner, m. fl. Bestyrelsesomkostningerne 1878: 4750 Kr.

Formue.

1. Kapitaler	960384
2. Jordebogsindtægter:	
77 Td. Hvede à 18 Kr.	1386
196 Td. Rug - 16 -	3136
1468 Td. Byg - 12 -	17616
130 Td. Havre - 8 -	1040
53 Td. Ærter - 15 -	795
	<hr/>
	23973 × 25 : 599325
3. Skove m. m. omtr.	200000
Anm.: Bygn. Ass. 1878: 181600 Kr.	
	<hr/>
	1,759709

Faste Ydelser.

1. 83 Personer 4 Kr. ugentlig og desuden til Brændsel m. m. Ialt omtr. 250 Kr. hver aarlig	20750
2. Udenfor Hospitalet ydes til	
10 Personer à 200 Kr.	2000
10 — - 100 -	1000
20 — - 50 -	1000
	<hr/>
	4000
	<hr/>
	24750

V.

Odense Graabrødre Hospital.

Direktion: Stiftsovrigheden. Inspektion: Borgmesteren, Byfogden og Præsten. Embedsmænd: Forstander, Præst, Degn, Læge. Best.-Omkst. 1878: 6698 Kr.

Formue.

1. Kapitaler	505530
2. Jordebogsafgifter:	
441 Td. Rug à 16 Kr.	7056
874 Td. Byg à 12 Kr.	10488
493 Td. Havre à 8 Kr.	3944
Penge	4896
	<hr/>
	26384 × 25 : 659600
Anm.: Bygn. Ass. 1878: 261725 Kr.	
	<hr/>
	1,165130

Faste Ydelser.

1. 24 Pensionærer, der hver erholde tilsammen omtrent 260 Kr. aarlig	6240
foruden fri Bolig.	
2. 80 Lemmer, der ligeledes erholde omtr. 188 Kr. aarlig foruden fri Bolig.	15040
3. 15 do. à 52 Kr.	832
og i Extrahjælp	200
	<u>1032</u>
foruden fri Bolig i «Doktorsboder».	
4. Tilskud til Daareanstalten omtr.	2000
	<u>24312</u>

VI.

Aalborg Hospital.

Direktion: Stiftsøvrigheden. Inspektion: Borgmesteren, Byfogden og to Sognepræster. Embedsmænd: Forstander, Læge, Præst, Degn og Bønholder o. fl. Best.-Omkst. 1878: 4195 Kr.

Formue.

1. Kapitaler	502029
hvoraf 10156 Legater.	
2. Jordlodder 11 Td. Htk. omtr.	110000
3. Kornafgifter:	
109 Td. Rug à 16 Kr.	1744
339 — Byg - 12 -	4068
157 — Havre à 8 -	1256
	<u>7068 × 25:</u>
	176700
Anm.: Bygn.-Ass. 186160 Kr.	<u>788729</u>

Faste Ydelser.

1. 80 Personer i Penge, Brændsel m. m. omtr. 188 Kr. hver foruden fri Bolig.	15040
2. 2 Personer udenfor Hospitalet omtr.	30
	<u>15070</u>

VII.

Viborg Hospital.

Direktion: Stiftsøvrigheden. Inspektion: Byfogden og to Sognepræster. Embedsmænd: Forstander, Præst og Degn. Best.-Omkst. 1878: 658 Kr.

Formue.

1. Kapitaler		71639
2. Jorder omtr.		70000
3. Kornafgifter:		
17 Td. Rug à 16 Kr.	272	
70 — Byg - 12 -	840	
24 — Havre à 8 -	192	
		<hr/>
	1304 × 25:	32600
Anm.: Bygn.-Ass. 1878: 57380 Kr.		<hr/>
		174239

Faste Ydelser.

1. 12 Lemmer i Penge, Brændsel, m. m. hver omtr. 153 Kr. foruden fri Bolig.	1824
2. 15 do. ligesaa hver omtr. 136 Kr. foruden fri Bolig.	2032
3. 5 Personer udenfor Hospitalet omtr.	105
	<hr/>
	3956

VIII.

Aarhus Hospital.

Direktion: Stiftsøvrigheden. Inspektion: Sognepræsten, Borgmesteren og Byfogden. Embedsmænd: Forstander, Præst, Degn o. fl. Best.-Omkst. 1878: 3011 Kr.

Formue.

1. Kapitaler		392000
2. Jorder		25000
3. Kornafgifter:		
56 Td. Rug à 16 Kr.	896	
366 Td. Byg à 12 Kr.	4392	
232 Td. Havre à 1,33	308,56	
242 Td. Havre à 8 Kr.	1936	
		<hr/>
Anm.: Bygn.-Ass. 1878: 81000 Kr.	7532,56 × 25:	188312
		<hr/>
		605312

Faste Ydelser.

1. 20 •Pensionærer• i Penge, Brændsel, m. m., hver omtr. 246 Kr., foruden fri Bolig	4920
2. 28 Lemmer ligel. hver omtr. 214 Kr., foruden fri Bolig	5982
	<hr/>
	10902

IX.

Randers Hospital.

Direktion: Stiftsøvrigheden. Inspektion: Borgmesteren, Byfogden og Sognepræsten. Embedsmænd: Forstander, Præst, Læge o. fl. Best.-Omkst. 1878: 9159 Kr.

Formue.

1. Kapitaler	1,351330
2. Jorder	60000
3. Kornafgifter:	
937 Td. Rug à 16 Kr.	14992
2007 Td. Byg à 12 Kr.	24084
2604 Td. Havre à 8 Kr.	20832
	<hr/>
	59908 × 25: 1,497700
Anm.: Bygn.-Ass. 1878: 200660 Kr.	
	<hr/>
	2,909030

Faste Ydelser.

1. 100 Lemmer i Penge, Brændsel m. m. hver omtr. 240 Kr. foruden fri Bolig.	24000
2. Udenfor Hospitalet:	
200 Personer 50 Kr.	10000
150 — 100 —	15000
100 — 200 —	20000
	<hr/>
	45000
	<hr/>
	69000

X.

Horsens Hospital.

Direktion: Stiftsøvrigheden. Inspektion: Sognepræsten og Borgmst. Embedsmænd: Forstander, Præst, Degn. Best.-Omkst. 1878: 1800 Kr.

Formue.

1. Kapitaler	230107
2. Jorder	45000
3. Korn- og Pengeafgifter:	
25 Td. Rug à 16 Kr.	400
316 Td. Byg à 12 Kr.	3792
Penge	271
	<hr/>
	4463 × 25: 111575
Anm.: Bygn.-Ass. 1878: 68180 Kr.	
	<hr/>
	386682

Faste Ydelser.

1. 14 •Pensionærer• i Penge, Brændsel osv. hver omtr. 246 Kr.	3444
foruden fri Bolig.	
2. 24 Lemmer ligesaa omtr. 214 Kr., foruden fri Bolig	5136
3. Udenfor Hospitalet:	
10 Personer hver 35 Kr.	350
	<u>8930</u>

XI.

Ribe Hospital.

Direktion: Stiftsøvrigheden. Inspektion: Borgmesteren, Sognepræsten og Stiftsfysikus. Embedsmænd: Forstander, Præst, Degn, Læge. Best.-Omkst. 1878: 1102 Kr.

Formue.

1. Kapitaler	148191
2. Jorder	100000
3. Kornafgifter:	
337 Td. Rug a 16 Kr.	5392
15 Td. Byg a 12 Kr.	180
	<u>5572 × 25: 139300</u>
Anm.: Bygn.-Ass. 1878: 59040 Kr.	
	<u>387491</u>

Faste Ydelser.

1. 6 •Pensionærer• i Penge, Brændsel osv. hver omtr. 234 Kr.	1404
foruden fri Bolig.	
2. 24 Lemmer ligesaa hver omtr. 156 Kr., foruden fri Bolig	3744
3. Udenfor Hospitalet:	
31 Personer ialt omtr.	1240
	<u>6388</u>

XII.

Kolding St. Jørgens Hospital.

Direktion: Stiftsøvrigheden. Inspektion: Sognepræsten og Borgmesteren. Embedsmænd: Forstander og Bønholder. Lægen ulønnet. Best.-Omkst. 1878: 691 Kr.

1. Kapitaler	59600
2. Jorder	7000
	<u>at overføre . . . 66600</u>

	Overført . . .	66600
3. Kornafgifter:		
294 Td. Rug à 16 Kr.	4704	
1 Td. Byg à 12 Kr.	12	
	<hr/>	
	4712 × 25:	117800
Anm.: Bygn.-Ass. 1878: 27780 Kr.		
	<hr/>	
		184400

Faste Ydelser.

1. 17 Lemmer erholde i Penge, Brændsel osv. hver omtr. 138 Kr., foruden fri Bolig	2346
2. Udenfor Hospitalet:	
14 Personer ialt omtr.	560
	<hr/>
	2906

XIII.

Vejle Hospital.

Direktion: Stiftsøvrigheden. Inspektion: Borgmesteren og Sognepræsten. Embedsmænd: Forstander og Bønholder. Bestyrelsesomkostninger 1878: 1448 Kr.

Formue.

1. Kapitaler	120000	
2. Jorder	35000	
3. Kornindtægter:		
132 Td. Rug à 16 Kr.	2112	
283 Td. Byg à 12 Kr.	3396	
77 Td. Havre à 8 Kr.	616	
	<hr/>	
	6124 × 25:	153100
Anm.: Bygn.-Ass. 1878: 38540 Kr.		
	<hr/>	
		308100

Faste Ydelser.

1. 10 Damer erholde i Penge, Brændsel m. m. hver omtr. 220 Kr., foruden fri Bolig	2200
2. 14 Lemmer ligeledes hver omtr. 175 Kr., foruden fri Bolig	2450
3. Udenfor Hospitalet:	
4 à 34 Kr. 66 Ø.	138
1 40 Kr.	40
	<hr/>
	178
	<hr/>
	4828

XIV.

Varde Hospital.

Direktion: Stiftsøvrigheden. Inspektion: Sognepræsten og Borgmst.
Embedsmænd og Betjente: Forstander og Opvartningskone. Best.-
Omkst. 1878: 540 Kr.

Formue.

1. Kapital		16660
2. Jorder		1400
3. Kornafgifter:		
96 Td. Rug à 16 Kr.	1536	
17 — Byg - 12 -	204	
	<u>1740 × 25:</u>	43500
Anm.: Bygn.-Ass. 1878: 6630 Kr.		<u>61560</u>

Faste Ydelser.

1. 9 Lemmer i Penge, Sød m. m. hver omtr. 120 Kr. . . .	1080
foruden fri Bolig.	
2. Udenfor Hospitalet: 2 do. hver omtr. 90 Kr.	180
	<u>1260</u>

XV.

Hillerød Hospital.

Direktion: Amtmanden og Konfessionarius. Inspektion: Byfogden,
Præsten og Amtsforvalteren. Embedsmænd: Forstander, Præst,
Læge. Best.-Omkst. 1878: 416 Kr. (?)

1. Kapital	91700
Anm.: Bygn.-Ass. 1878: 31900 Kr.	<u>91700</u>

Faste Ydelser.

1. 15 Lemmer à 130 Kr., foruden Bolig	1950
	<u>1950</u>